Tarım ürünlerinin pazarlanmasında vadeli işlemler piyasası önem kazanıyor

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) yayınları arasından çıkan, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Araştırma Görevlisi Dr. Gülistan Erdal'ın "Türkiye'de Vadeli İşlemler Piyasası ve Bazı Tarımsal Ürünler Üzerinde Uygulanabilirliği" kitabı, vadeli işlemler borsalarının önemini bir kez daha ortaya koydu. Bu önemi, kitabın sunuşunda yazan reel sektörün lideri Rifat Hisarcıklıoğlu da vurguladı. Hisarcıklıoğlu, Türk müteşebbislerinin değerli çabaları ile Türkiye ekonomisinin bugün gelişmiş 20 ekonomi arasında yer aldığını belirtirken, sıralamada üst sıralara çıkmak gerektiğini vurguladı. "Bu bizim için yeterli bir yer değildir. Bu trendin, gelişmiş 10 ülke arasına girinceye kadar bütün hızıyla devam etmesi gerekiyor. Burada önem taşıyan değer sadece maddi kazanımlar değildir. Çünkü sadece para kazanarak paranızı koruyamazsınız. Paranızı koruyacak, işletecek ve miktarı büyüdükçe büyüyen risklerini azaltacak mekanizmaları da geliştirmek zorundayız. Bu anlamda Türkiye'de vadeli işlem borsaları büyük önem taşıyor."

Türkiye'de Vadeli İşlemler Piyasası ve Bazı Tarımsal Ürünler üzerinde Uygulanabilirliği

Dr.Gülistan Erdal,
TOBB Yayın Sıra No: 2006-30, Ankara
Büyük boy, 180 sayfa

Vadeli işlem piyasasını "Bir malın taraflar arasında yapılan anlaşma sonucu belirli bir fiyattan ileriki bir tarihe teslim edilmek üzere alım satım sözleşmelerinin yapıldığı ve bu sözleşmelerin el değiştirdiği borsalardır" diye tanımlayan Hisarcıklıoğlu, "Yani bir anlamda artık malların üreticiler tarafından da farklı alanlarda ve farklı şekillerde değerlendirilebileceğinin çağdaş modeli olarak önümüzdeki yöntemdir" diye günümüzdeki konumuna da dikkat çekti. Türk insanı için vadeli işlemler borsası kavramının henüz çok yeni olduğunu kitabın sunuşunda ifade eden Hisarcıklıoğlu, bunun geniş kitleler tarafından daha iyi anlaşılması için büyük gayret gösterme gereğini vurguladı. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından da desteklenen "Türkiye'de Vadeli İşlemler Piyasası ve Bazı Tarımsal Ürünler Üzerinde Uygulanabilirliği" çalışmasının önsözünde Dr. Gülistan Erdal, Türkiye'de tarım sektörünün ekonominin itici gücü olması dolayısıyla hâlâ önemli bir sektör konumunda olduğunu belirtti. Ancak tarım sektöründe yapısal birçok sorunun da yaşandığının bilindiğini ifade eden Erdal, bu sorunun başında işletme ölçeklerinin küçüklüğünü, üreticilerin organize olamamalarını ve tarım ürünleri piyasalarının düzensizliğinden kaynaklandığını ortaya koydu. Önsözde şu ifadeler yer alıyor:

"Tarım sektöründe bu yapısal sorunların giderilmesinde, tarım ürünleri piyasalarını düzenleyici önlemlerin alınması ayrı bir öneme sahiptir. Gelişmiş ülkelerde tarım ürünleri piyasalarında ürün borsaları en önemli araç konumunda iken, Türkiye'de böyle yapılanma henüz yeterince geliştirilememiştir. Bu çalışmada, Türkiye'de tarım ürünlerinin pazarlanmasında vadeli işlemler piyasasının yapılabilirliği ve başarısı için öngörülen hususlar dikkate alınarak öncelikle hangi ürünler üzerinde uygulanabileceği konusu incelenmiştir. Çalışmanın Türkiye'de bu konuda yapılacak bilimsel çalışmalar için yol gösterici bir özellik taşıyacağı ve ilgili borsalarda faaliyet gösteren birimlere fayda sağlayacağı inancındayım."

Kitabın içeriğinde başka neler var? Başta araştırmanın oldukça bol çizelge ve şekille desteklendiğini belirtelim. Bazı büyük illerimizdeki ticaret borsalarının yıllar itibariyle işlem gören ilk beş ürün listelenirken, pamuk ve buğday fiyatları ile ilgili çeşitli veriler bu çizelge, çizim ve şekiller arasında yer alıyor.

Kitapta, Türkiye'deki ticaret borsalarının genel durumu ortaya konulmuş, vadeli işlemler piyasalarının genel özellikleri belirlenmiş ve Türkiye'de vadeli işlemler piyasalarında işlem görebilecek potansiyel ürünler saptanmış. Tespit edilen ürünlerin vadeli işlemler piyasaları ile uyumu analiz edilmiş.

Kitapta ticaret borsalarının gelişimi üzerine de bilgiler var: "Tarımsal ürünlere dayalı borsacılık işlemleri Türkiye'de ilk kez 1891 yılında İzmir Ticaret Borsası'nın kurulmasıyla başlamıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra sayıları artmış ve 2002 yılı itibariyle tarım ürünlerinin işlem gördüğü borsaların sayısı 110'a ulaşmıştır. Ticaret borsaları ile ilgili son düzenlemeler 18 Mayıs 2004 tarihinde çıkartılan 5174 sayılı kanunla belirlenmiştir."

Bu arada Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası'nın 2005 yılında İzmir'de açıldığını hatırlatalım. Burada hisse senedi, döviz, faiz ve emtia şeklinde dört ayrı piyasa bulunuyor. Bu piyasalarda futures ve opsiyon işlem sözleşmeleri düzenleniyor. Emtiya piyasasında ise pamuk ve buğday üzerine vadeli işlem sözleşmeleri düzenleniyor. Yeri gelmişken işlem farklılıkları hakkında kitapta yer alan teknik bazı bilgileri de aktaralım: "Genel olarak vadeli işlemler piyasalarında; forward, futures ve opsiyon tipi işlemler yapılmakta ve bu işlemler birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Bu farklılıklar şu şekilde özetlenebilir: Forward işlemlerde malın fiziki teslimatı söz konusudur. Futures ve opsiyon işlemlerde daha çok sözleşmeler el değiştirir. Forward işlemler, tezgah üstü piyasalarda gerçekleştirilirken, futures ve opsiyon işlemler organize borsalarda gerçekleştirilir. Forward işlemler yılın herhangi bir gününde yapılırken, futures ve opsiyon işlemler yılda sadece dört kez yapılmaktadır."